

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
для студентів спеціальності 081 «Право»

Полтава 2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Кульчій О. О.** – к.ю.н., доцент кафедри
правознавства ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кабальський Р. О. – к.ю.н., доцент кафедри гуманітарних та соціально-
економічних навчальних дисциплін Полтавського юридичного інституту
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава
Мудрого».

Скрильник О. О. – к.ю.н., доцент кафедри державного управління і права
Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка.

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства
протокол № 10 від 31 травня 2016 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г. В.

«Узгоджено»
На засіданні науково-методичної групи з напрямку
підготовки/спеціальності,
протокол № 3 від 31 травня 2016 року.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г. В.

«Схвалено»
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
« ____ » _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М. Є.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Цивільне право» є нормативною і однією із фундаментальних для підготовки фахівців юридичного профілю. Адже майнові та особисті немайнові відносини, що виступають предметом правового регулювання галузі цивільного права охоплюють надзвичайно широке коло учасників. Навчальна дисципліна «Цивільне право» є необхідним підґрунтям для подальшого опанування ряду спеціалізованих юридичних дисциплін.

Предметом навчальної дисципліни «Цивільне право» є основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути загальної та особливої частин цивільного права, особистих немайнових прав, речового права, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, специфіка правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленню та майновій самостійності їх учасників відносин.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни визначаються її фундаментальним значенням для підготовки фахівця юридичного профілю. Цивільне право у навчальному плані підготовки передує вивченню ряду навчальних дисциплін, які є підгалузями цивільного права («Право інтелектуальної власності», «Спадкове право») чи тісно переплітаються з іншими міжгалузевими комплексними інститутами (галузями) як от «Господарське право», «Договірне право», «Інформаційне право» тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. – «Загальні положення цивільного права. Цивільні правовідносини» – включає в себе теми які містять матеріал щодо поняття цивільного права та його джерел, поняття цивільних правовідносин, їх об'єктів та змісту, суб'єктів та їх правового статусу.

Модуль 2. – «Право власності та інші речові права» – включає теми, які містять навчальний матеріал щодо поняття, змісту та форм права власності та похідних від нього речових прав, речових прав третіх осіб та права інтелектуальної власності.

Модуль 3. – «Зобов'язальне право. Окремі види договірних зобов'язань» – включає в себе теми, які містять навчальний матеріал щодо загальної характеристики зобов'язань, принципів їх виконання та способів забезпечення; щодо цивільно-правового договору, як основної підстави виникнення зобов'язань, та окремих видів договірних зобов'язань.

Модуль 4. – «Зобов'язання з односторонніх дій та інші позадоговірні зобов'язання. Спадкування» – включає теми, які містять навчальний матеріал щодо зобов'язань з правомірних односторонніх дій та деліктів (відшкодування шкоди), а також загальні положення про спадкування за законом і заповітом.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право» є засвоєння основних засад цивільно-правового регулювання майнових та

особистих немайнових відносин, які охоплюють надзвичайно широке коло учасників та є одними із найбільш розповсюджених правовідносин.

Завданням навчальної дисципліни є формування у студентів системи науково-теоретичних і практичних знань з цивільного права, визначення та розкриття змісту понять, категорій та інститутів цивільного права, законодавчих актів; виховання поваги до законів, їх додержання і виконання у практичній діяльності; підготовка до вивчення навчальних дисциплін, предметом яких є окремі підгалузі цивільного права. Опанування курсу повинно надати можливість студентам зорієнтуватися у масиві цивільного законодавства та регульованих ним правовідносин.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право» є:

- ознайомлення з найважливішими джерелами цивільного права;
- засвоєння принципів цивільного права і вміння використовувати їх зміст при розв’язанні конкретних практичних ситуацій, вирішенні спорів;
- набуття досвіду роботи з відповідними юридичними документами.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, у результаті вивчення дисципліни «Цивільне право» студенти повинні:

знати:

- предмет та метод регулювання цивільних відносин, основні поняття, категорії та інститути цивільного права України;
- поняття, зміст та види цивільних відносин, їх специфіку, підстави виникнення та їх учасників;
- особливості правового регулювання окремих видів цивільних відносин; чинне цивільне законодавство;
- поняття, принципи та способи здійснення і захисту цивільних прав;
- проблеми розвитку цивільного права у поєднанні з проблемами суміжних галузей права на сучасному етапі.

уміти:

- відмежовувати цивільні правовідносини від інших видів правовідносин;
- тлумачити та висвітлювати основні поняття, інститути, категорії цивільного права;
- орієнтуватися у чинному цивільному законодавстві, правильно застосовувати нормативно-правові акти для розв’язання конкретних правових ситуацій;
- застосовувати теоретичні знання і приписи нормативно-правових актів у практичній діяльності;
- використовувати різноманітні цивільно-правові засоби у вирішенні економічних і соціальних завдань, захисті цивільних прав та інтересів суб’єктів цивільно-правових відносин;
- розробляти окремі цивільно-правові документи.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальні положення цивільного права. Цивільні правовідносини

Тема 1. Цивільне право в системі права України. Джерела цивільного права.

Цивільне право як галузь приватного права. Предмет цивільного права. Метод цивільно-правового регулювання. Принципи цивільного права. Система цивільного права. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

Загальна характеристика джерел цивільного права. Цивільне законодавство України: поняття і структура. Конституція України – основа цивільного законодавства України. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства України, історія його прийняття та структура. Інші акти цивільного законодавства. Дія актів цивільного законодавства в часі, просторі та за колом суб'єктів. Міжнародні договори та їх значення у регулюванні цивільних правовідносин.

Договір як джерело цивільного права, акти цивільного законодавства і договір. Нормативний договір. Типові та примірні договори.

Звичай як джерело цивільного права. Звичаї ділового обороту.

Цивільно-правові норми: поняття, види. Оцінювальні поняття в цивільному праві. Аналогія в цивільному праві.

Судова практика та її роль в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні норм цивільного права.

Тема 2. Цивільне право як наука.

Поняття, предмет та методи цивільного права як науки. Цивільне право як навчальна дисципліна. Становлення цивілістичної науки в Україні та її сучасний стан.

Тема 3. Цивільне правовідношення.

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків. Види цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Тема 4. Фізична особа як суб'єкт цивільного правовідношення.

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг.

Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану.

Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи.

Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичної особи. Класифікація особистих немайнових прав в цивільному праві. Загальні засади здійснення особистих немайнових прав.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Загальна характеристика способів захисту особистих немайнових прав.

Спростування недостовірної інформації та відповідь як способи захисту особистих немайнових прав. Поняття «поширення недостовірної інформації». Оціночні судження. Презумпція недостовірності негативної інформації про особу. Спростування недостовірної інформації, поширеної через ЗМІ.

Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права фізичної особи.

Відшкодування майнової та моральної шкоди як способи захисту особистих немайнових прав фізичної особи.

Тема 6. Юридична особа як суб'єкт цивільного правовідношення. Окремі види юридичних осіб.

Поняття й ознаки юридичної особи. Цивільна право- і дієздатність юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Особисті немайнові права юридичної особи.

Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.

Види та організаційно-правові форми юридичних осіб. Установи. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Господарські товариства. Виробничий кооператив. Філії та представництва.

Створення, державна реєстрація юридичної особи. Припинення юридичних осіб, їх реорганізація та ліквідація. Управління юридичною особою. Відповідальність юридичних осіб.

Правові форми участі держави, територіальних громад у цивільних відносинах.

Тема 7. Об'єкти цивільних правовідносин.

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Оборотоспроможність об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття та класифікація речей.

Нерухомі та рухомі речі. Державна реєстрація прав на нерухомість. Речі подільні та неподільні, визначені індивідуальними або родовими ознаками, споживні та неспоживні. Головна річ і приналежність, складові речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші (грошові кошти). Валютні цінності. Поняття, групи та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав.

Дії, послуги як об'єкти цивільного прав. Нематеріальні блага як об'єкти цивільного прав. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності. Інформація, особисті немайнові блага. Службова та комерційна таємниця як об'єкти цивільних правовідносин.

Тема 8. Здійснення та захист цивільних прав, відповідальність. Цивільно-правові строки і терміни, позовна давність.

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види та форми цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність без наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Поняття та визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття, значення і види дії позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу, зупинення і переривання позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду.

Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Поновлення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 9. Правочини.

Поняття та види правочинів. Одно-, дво- або багатосторонні правочини. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Презумпція правомірності правочину.

Форма правочину, способи волевиявлення. Правочини, які можуть вчинятися усно. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Вимоги до письмової форми правочину. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Правочини, щодо яких правові

наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальна, скасувальна обставина). Тлумачення змісту правочину.

Відмова від правочину. Недійсність правочину. Правові наслідки недійсності правочину, його частини. Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину, вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину, договору. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою, неповнолітньою особами за межами їхньої цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування. Правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою. Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки, обману, насильства, у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, під впливом тяжкої обставини. Правові наслідки фіктивного, удаваного правочину. Момент недійсності правочину.

Тема 10. Представництво в цивільному праві.

Поняття та підстави представництва. Правочини, які може вчиняти представник, правові наслідки вчинення правочину представником. Передоручення. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.

Представництво за законом. Комерційне представництво. Представництво за довіреністю. Поняття, форма довіреності. Довіреність юридичної особи. Термін довіреності. Припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій визначених довіреністю.

Модуль 2. Право власності та інші речові права

Тема 11. Право власності: загальні положення. Форми і види права власності.

Поняття та ознаки речових прав. Види речових прав.

Поняття власності і права власності. Зміст права власності.

Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.

Здійснення права власності. Межі здійснення права власності.

Обов'язки власника. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Поняття та види права спільної власності.

Право спільної часткової власності: поняття, суб'єкти, підстави виникнення. Визначення часток у праві спільної часткової власності. Ідеальна і реальна частка. Здійснення права спільної часткової власності. Право переважної купівлі частки у

праві спільної часткової власності. Припинення права спільної часткової власності.

Право спільної сумісної власності: поняття, суб'єкти, підстави виникнення. Здійснення права спільної сумісної власності. Припинення права спільної сумісної власності.

Тема 12. Набуття і припинення права власності.

Підстави (способи) набуття права власності: поняття, види.

Набуття права власності на новостворену річ. Переробка (специфікація) як підстава набуття права власності. Набуття права власності на прирощення, які приносить річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Набуття права власності на безхазяйну річ. Знахідка та порядок набуття права власності на неї. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на скарб. Набуття права власності за давністю володіння нею (набувальна давність).

Набуття права власності за договором. Момент виникнення права власності у набувача за договором. Інші похідні способи набуття права власності.

Загальна характеристика підстав (способів) припинення права власності. Співвідношення понять «припинення права власності» і «позбавлення права власності».

Відчуження речі як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Знищення речі як підстава припинення права власності. Викуп пам'ятки історії та культури. Викуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю. Націоналізація, конфіскація і реквізиція як підстави припинення права власності. Інші підстави припинення права власності.

Тема 13. Інші речові права.

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види.

Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем.

Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, види та зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою.

Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Тема 14. Захист права власності.

Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

Тема 15. Право інтелектуальної власності.

Поняття права інтелектуальної власності. Творча діяльність. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності.

Об'єкти права інтелектуальної власності. Особисті немайнові і майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Використання об'єкта права інтелектуальної власності. Передання майнових прав інтелектуальної власності. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору. Права інтелектуальної власності на об'єкт за замовленням.

Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності судом.

Поняття і джерела авторського права. Об'єкти авторського права. Твори, які не є об'єктами авторського права. Права на проекти офіційних документів, символів і знаків. Виникнення авторського права. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Особисті немайнові права автора. Забезпечення недоторканності твору. Майнові права інтелектуальної власності на твір. Використання твору. Використання твору за згодою автора. Правомірне використання твору без згоди автора. Право автора на оплату за використання його твору.

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. Наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. Право автора на частку від суми продажу оригіналу твору. Спадкування авторських майнових прав.

Поняття та джерела суміжних прав. Об'єкти суміжних причин. Суб'єкти суміжних прав. Види суміжних прав. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав. Виникнення і здійснення суміжних прав. Використання виконання. Права виконавців. Використання фонограми, відеограм. Використання передачі (програми) організації мовлення. Строк чинності суміжних майнових прав.

Поняття наукового відкриття. Право на наукове відкриття. Поняття та загальна характеристика права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, на компонування інтегральної мікросхеми, об'єкти раціоналізаторської пропозиції, нові сорти рослин і породи тварин, комерційне

найменування, торговельну марку, географічне зазначення, комерційну таємницю.

Види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Ліцензійний договір. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії.

Модуль 3. Zobов'язальне право. Окремі види договірних zobов'язань.

Тема 16. Загальні положення про zobов'язання. Цивільно-правовий договір.

Zobov'язальне право та його місце в системі цивільного права. Поняття zobов'язання. Підстави виникнення zobов'язань. Види zobов'язань.

Елементи zobов'язання. Сторони і треті особи у zobов'язанні. Множинність сторін, її види. Заміна сторін у zobов'язанні.

Поняття договору в цивільному праві. Співвідношення між поняттями «договір», «правочин», «домовленість», «контракт». Свобода договору та її межі. Консенсуальні і реальні договори. Односторонні і двосторонні договори. Відплатні та безвідплатні договори. Попередній договір. Змішаний договір. Публічний договір. Договір приєднання. Договір на користь третьої особи.

Зміст договору. Істотні умови договору. Предмет договору. Ціна в договорі. Строк договору. Типові і примірні договори.

Поняття та стадії укладення договору. Пропозиція укласти договір (оферта), вимоги до неї. Публічна оферта. Правове значення реклами та інших пропозицій, адресованих невизначеному колу осіб. Прийняття пропозиції (акцепт). Момент укладення договору. Місце укладення договору. Форма договору.

Підстави для зміни і розірвання договору. Правові наслідки зміни і розірвання договору. Співвідношення між поняттями «розірвання договору» і «відмова від договору».

Тема 17. Виконання zobов'язань, відповідальність за їх порушення. Припинення zobов'язань.

Поняття та загальні принципи виконання zobов'язань. Суб'єкти виконання zobов'язання. Строк (термін) виконання zobов'язання. Місце виконання zobов'язання. Спосіб виконання zobов'язання. Особливості виконання грошових zobов'язань. Виконання zobов'язання шляхом внесення боргу в депозит нотаріуса. Зустрічне виконання zobов'язання. Підтвердження виконання zobов'язання.

Загальна характеристика підстав (способів) припинення zobов'язань. Припинення zobов'язання належним його виконанням. Передання відступного. Припинення zobов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог.

Припинення zobов'язання за домовленістю сторін. Новація. Прощення боргу. Неможливість виконання як підстава припинення zobов'язання. Збіг кредитора і боржника в одній особі. Смерть фізичної особи, ліквідація юридичної

особи – сторони у зобов'язанні та їх вплив на динаміку зобов'язального правовідношення.

Тема 18. Способи забезпечення виконання зобов'язань.

Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання.

Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язань.

Порука і гарантія як види забезпечення виконання зобов'язання.

Завдаток: поняття, функції. Співвідношення з авансом. Правові наслідки порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком.

Застава: поняття, види, підстави виникнення. Предмет застави. Суб'єкти заставних правовідносин. Договір застави, його зміст та форма. Звернення стягнення на заставлене майно.

Притримання як вид забезпечення виконання зобов'язання.

Тема 19. Договори про передання майна у власність.

Загальна характеристика договору купівлі-продажу та його види.

Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання. Сторони в договорі купівлі-продажу. Право продажу речі. Форма договору купівлі-продажу.

Зміст договору купівлі-продажу. Предмет договору. Кількість, асортимент, комплектність, якість товару, тара і упаковка. Комплект товару. Ціна в договорі купівлі-продажу. Права та обов'язки покупця і продавця.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу та його види. Договір поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни.

Договір дарування: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони в договорі. Предмет договору дарування. Форма договору. Обов'язки дарувальника. Відмова від договору дарування. Розірвання договору дарування. Пожертва як різновид дарування.

Договір ренти: поняття, ознаки. Сторони в договорі ренти. Форма договору. Зміст договору ренти. Передання майна під виплату ренти. Форма і розмір ренти, строк її виплати. Забезпечення виплати ренти. Припинення договору ренти.

Договір довічного утримання: поняття, ознаки. Сторони у договорі. Форма договору довічного утримання (догляду). Зміст договору. Обов'язки набувача за договором. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду). Припинення договору довічного утримання (догляду).

Тема 20. Договори на передання майна у користування.

Поняття, предмет та строк договору найму. Сторони в договорі найму, їх права та обов'язки. Права третіх осіб на річ, яка передана у найм. Правові наслідки зміни власника речі, переданої у найм. Піднайм. Припинення договору найму.

Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу та його види.

Поняття, предмет, форма та строк договору позички. Зміст договору позички. Розірвання договору. Припинення договору.

Тема 21. Договір найму (оренди) житла.

Поняття договору найму (оренди) житла та його види. Предмет та форма договору комерційного найму (оренди) житла. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Строк договору. Договір піднайму житла. Заміна наймача у договорі. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

Тема 22. Договори про виконання робіт.

Поняття та види договорів про виконання робіт. Загальна характеристика договору підяду. Випадки зміни та розірвання договору підяду. Порядок і строки пред'явлення позовів у разі виявлення недоліків у роботі. Виконання, передання та прийняття, оплата робіт за договором.

Види договору підяду. Договір побутового підяду. Договір будівельного підяду. Особливості договору підяду на проектні та пошукові роботи. Об'єкт та предмет договору.

Поняття та предмет договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Ризики та відповідальність сторін за договором.

Тема 23. Загальна характеристика договорів про надання послуг.

Договір про надання послуг. Виконання договору про надання послуг. Плата за договором про надання послуг. Відшкодування виконавцеві фактичних витрат за договором про безоплатне надання послуг. Строк договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Тема 24. Договори на надання юридичних послуг.

Договір доручення: поняття, ознаки, сфера застосування. Співвідношення між поняттями «доручення» і «довіреність». Сторони у договорі. Зміст договору доручення. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору доручення.

Договір комісії: поняття, ознаки, сфера застосування. Договір комісії і суміжні договори (договір доручення, договір консигнації, агентський договір). Сторони у договорі. Зміст договору комісії. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору комісії.

Поняття та ознаки договору управління майном. Джерела правового регулювання. Сторони у договорі. Форма договору. Зміст договору управління майном. Права та обов'язки сторін за договором. Припинення договору управління майном.

Тема 25. Договори на надання фактичних послуг.

Загальні положення про перевезення. Договір перевезення вантажу. Договір перевезення пасажирів та багажу. Права пасажирів. Договір чартеру (фрахтування). Перевезення у прямому змішаному сполученні. Довгостроковий договір. Перевезення транспортом загального користування.

Транспортне експедирування. Договір транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування. Плата за договором експедирування. Виконання договору транспортного експедирування. Документи та інша інформація, що надаються експедиторові. Відповідальність експедитора за договором транспортного експедирування. Відмова від договору транспортного експедирування.

Загальні положення про зберігання. Договір зберігання. Форма договору зберігання. Строк зберігання. Правові наслідки відмови покладавця від передання речі на зберігання.

Зберігання в товарному складі. Поняття товарного складу. Договір складського зберігання. Зберігання речей, визначених родовими ознаками. Огляд товару. Зміна умов зберігання та стан товарів. Складські документи. Подвійне складське свідоцтво. Права володільця складського та заставного свідоцтва. Передання складського та заставного свідоцтва. Просте складське свідоцтво. Видача товару за подвійним складським свідоцтвом.

Спеціальні види зберігання. Зберігання речі у ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Договір про надання індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком. Договір про надання індивідуального банківського сейфа, що не охороняється банком. Зберігання речей у камерах схову транспортних організацій. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей у готелях. Зберігання речей, що є предметом спору (секвестр). Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони.

Тема 26. Зобов'язання з надання фінансових послуг. Страхування.

Поняття та правове регулювання фінансових послуг. Договір позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язок позичальника повернути позику. Наслідки порушення договору позичальником. Оспорювання договору позики. Забезпечення виконання зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

Кредит. Кредитний договір. Форма кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту. Комерційний кредит.

Банківський вклад. Договір банківського вкладу. Форма договору банківського вкладу. Види банківських вкладів. Проценти на банківський вклад. Внесення грошових коштів на рахунок вкладника іншою особою. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат.

Поняття та правове регулювання кредитно-розрахункових відносин. Договір банківського рахунка. Укладення договору банківського рахунка. Операції за рахунком, що виконуються банком. Форми розрахунків. Види безготівкових

розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Факторинг. Поняття договору факторингу. Предмет договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Недійсність заборони відступлення права грошової вимоги. Відповідальність клієнта перед фактором. Виконання боржником грошової вимоги факторові. Наступне відступлення права грошової вимоги. Права фактора. Зустрічні вимоги боржника та захист прав боржника.

Страховання. Види страхування. Предмет договору страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Страхова сума. Форма договору страхування. Істотні умови договору страхування. Момент набрання чинності договором страхування. Сторони у договорі страхування. Страховики, страхувальники. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Вигодонабувачі. Співстрахування. Договір страхування одного й того самого об'єкта. Договір перестрахування. Обов'язки страховика. Обов'язки страхувальника. Страховий платіж (внесок, премія) і страховий тариф. Страхова оцінка. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Відмова від здійснення страхової виплати. Відповідальність страховика. Перехід до страховика прав страхувальника щодо особи, відповідальної за завдані збитки. Зміна страхувальника — фізичної особи у договорі страхування. Наслідки припинення юридичної особи — страхувальника. Наслідки визнання страхувальника — фізичної особи недієздатною або обмеження її цивільної дієздатності. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування. Обов'язкове страхування.

Тема 27. Договори у сфері інтелектуальної власності. Комерційна концесія.

Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, їх види, вимоги до форми.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття, види. Ліцензійний договір: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у ліцензійному договорі. Зміст ліцензійного договору. Типові ліцензійні договори.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір комерційної концесії (франчайзингу): поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у договорі комерційної концесії. Форма договору. Зміст договору комерційної концесії. Права та обов'язки сторін за договором. Припинення договору комерційної концесії.

Тема 28. Договори про спільну діяльність.

Договір про спільну діяльність: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони в договорі. Форма договору про спільну діяльність. Зміст договору.

Поняття договору простого товариства. Вклади учасників простого товариства. Правовий режим спільного майна. Порядок ведення спільних справ учасників простого товариства. Розподіл між учасниками прибутків, спільних витрат і збитків. Припинення договору простого товариства.

Модуль 4. Зобов'язання з односторонніх дій та інші позадоговірні зобов'язання. Спадкування.

Тема 29. Недоговірні зобов'язання з односторонніх правомірних дій.

Недоговірні зобов'язання, їх особливості та види.

Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу.

Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Тема 30. Загальні положення про відшкодування шкоди.

Поняття і значення зобов'язань із відшкодування шкоди. Елементи зобов'язання із відшкодування шкоди. Підстави (умови) виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого.

Врахування вини потерпілого та матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду при вирішенні питання про відшкодування шкоди.

Тема 31. Окремі види зобов'язань щодо відшкодування шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої при здійсненні особою права на самозахист та у стані крайньої необхідності. Відшкодування шкоди, завданої працівником.

Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх службовими чи посадовими особами. Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, досудового слідства, прокуратури чи суду.

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою, недієздатною, обмежено дієздатною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Особи, які мають право на відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Розмір і порядок відшкодування такої шкоди. Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину.

Зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт чи послуг.

Тема 32. Зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави.

Поняття та підстави виникнення зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави. Сфера застосування даного інституту. Об'єкт, суб'єкти та зміст зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання.

Тема 33. Загальні положення про спадкування.

Спадкове право та його місце в системі цивільного права.

Поняття та види спадкування. Спадщина, її склад. Об'єкти, які не входять до складу спадщини.

Підстави для відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Усунення від права на спадкування.

Спадкування за заповітом як вид спадкування. Поняття заповіту. Види заповітів. Право на заповіт, його суб'єкти. Свобода заповіту.

Умови спадкування за законом. Черговість спадкування за законом, зміна такої черговості. Спадкування за правом представлення. Розміри часток у спадщині при спадкуванні за законом.

Загальний порядок прийняття спадщини. Особливості прийняття спадщини окремими категоріями спадкоємців.

Поняття та ознаки спадкового договору.

Список джерел і літератури:

Нормативно-правові акти

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
2. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1983. – додаток до № 28. – Ст. 573.
3. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. // Голос України. – 2001. – 20 листопада. – С. 3–12.
4. Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за якістю: затв. Постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР № II-7 від 25 квітня 1966 р. // Податки та бухгалтерський облік. – 2006. – № 75; Все для бухгалтера в торгівлі. – 2006. – № 33.
5. Інструкція про порядок приймання продукції виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання за кількістю: затв. Постановою Держарбітражу при Раді Міністрів СРСР № II-6 від 15 червня 1965 р. // Податки та бухгалтерський облік. – 2006. – № 75; Все для бухгалтера в торгівлі. – 2006. – № 33.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 12 липня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 (додаток). – Ст. 1122.
7. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (Зі змінами і доповненнями від 08.12.2004 р.).
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
9. Про авторське право і суміжні права: Закон України в редакції від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 43. – Ст. 214.
10. Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI від 19 вересня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – 19 грудня. – № 50–51. – Ст. 384.
11. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 5. – Ст. 28.
12. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
13. Про депозитарну систему України: Закон України № 5178-VI від 6 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 39. – Ст. 517.
14. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб: Закон України від 22 грудня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 3. – Ст. 9.
15. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 51. – Ст. 553.
16. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України № 851-IV від 22 травня 2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 119.
17. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.

18. Про затвердження договорів оренди : Наказ Фонду державного майна України № 1774 від 23 серпня 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 52. – Ст. 2281.
19. Про затвердження Типового договору оренди землі : Постанова Кабінету Міністрів України № 220 від 3 березня 2004 р. // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 50.
20. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379. (У редакції від 01.12.2005 р. згідно з ЗУ № 3161-IV).
21. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.
22. Про міжнародний комерційний арбітраж : Закон України від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
23. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 10 квітня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 30. – Ст. 416.
24. Про оренду землі : Закон України в редакції Закону № 1211-IV від 2 жовтня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 10. – Ст. 102.
25. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 р. у редакції ЗУ № 2745-III від 4 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 7. – Ст. 50.
26. Про товарну біржу : Закон України № 1956-XII від 10 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 139.
27. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – Ст. 68.
28. Про ціни і ціноутворення : Закон України № 507-XII від 3 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 52. – Ст. 52.
29. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України, 2002. - № 21-22. - Ст.135.
30. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. / Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Основна

31. Берестова І. Е. Цивільне право України. Особлива частина. Договірні зобов'язання : навч. посіб. / І. Е. Берестова, С. С. Бичкова, І. А. Бірюков [та ін.] ; за заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 348 с.
32. Бичкова С. С. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик [та ін.] ; за заг. ред. С.С. Бичкової. – [2-ге вид., змін. та допов.]. – К. : КНТ, 2008. – 498 с.
33. Боднар Т. В. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова [та ін.] ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
34. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (заг. положення) : навч. посіб. / Т. В. Боднар. – К. : Юстініан, 2007. – 280 с.
35. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. для студ. вузів / за ред. О. В. Дзера. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.

36. Доліненко Л.О. Цивільне право України [Електронний ресурс]: навч. посібник / Л.О. Доліненко, В.О. Доліненко, С.О. Сарновська. – К. : Кондор, 2006. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) . – Заголовок з екрану.
37. Жилінкова І. В. Договірне право: конспект лекцій / І. В. Жилінкова, В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва [та ін.]; за ред. І. В. Жилінкової, В. І. Борисової. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2008. – 116 с.
38. Кілічава Т.М. Цивільне процесуальне право [Електронний ресурс]: навчальний посібник / Т. М. Кілічава. – К. : Центр учб. л-ри, 2007.
39. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посіб. / В. В. Луць. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 576 с.
40. Понікаров В.Д. Цивільне право [Текст] + [Електронний ресурс]: навч. посібник / В.Д. Понікаров, С. М. Попова, Д. В. Назаренко. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 196 с.
41. Ромовська З.В. Українське цивільне право [Текст]: право власності: академ. курс: підручник / З.В. Ромовська. – К. : Алерта, 2011. – 246 с.
42. Токарева В.І. Цивільне право України [Текст] + [Електронний ресурс]: практикум: навч. посібник / В.І. Токарева. – К. : Центр учб. л-ри, 2007. – 408 с.
43. Цивільне право України (традиції та новації)[Текст]: монографія / за заг. ред. Є.О. Харитоновна, Т.С. Ківалова, О.І. Харитоновна. – Одеса: Фенікс, 2010. – 700 с.
44. Цивільне право України [Текст]: навч. посібник / за ред. Р.О. Стефанчука. – К. : Правова єдність, 2009. – 536 с.
45. Цивільне право України: Академічний курс: підручник: у 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 2. Особлива частина. – К. : Концерн «Вид. дім «Ін Юре», 2004. – 408 с.
46. Цивільне право України: У 2 т. Т.1: Підручник / за ред. В. І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатєєва, В.Л. Яроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 480 с.
47. Цивільне право України: У 2 т. Т.2: Підручник / за ред. В. І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатєєва, В.Л. Яроцький. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 552 с.
48. Шимон С.І. Цивільне право України [Текст]. У 2 ч. Ч. 1: навч.-метод. посіб. / С.І. Шимон. – К. : КНЕУ, 2006. – 304 с.
49. Шимон С.І. Цивільне право України [Текст]. У 2 ч. Ч. 2: навч.-метод. посіб. / С.І. Шимон. – К. : КНЕУ, 2006. – 312 с.

Додаткова

50. Ансон Вильям Р. Основы договорного права / пер. с 18-го англ. изд. А. С. Александровского, А. С. Ахманова, С. М. Рапопорта; под ред. Д. Ф. Рамзайцева. – М. : Международная книга, 1947. – 458 с.
51. Беяневич О. А. Договір як засіб саморегуляції господарських відносин: загальна характеристика / О. А. Беяневич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 8. – С. 40–48.
52. Богун В. Правовое регулирование договорных отношений по новым Гражданскому и Хозяйственному кодексам Украины / В. Богун // Частный предприниматель. – 2003. – № 21. – С. 6–9.
53. Брагинский М. И. Договорное право Кн. 1: Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – [2-е изд., стер.] – М. : Статут, 2003. – 841 с.

54. Брагинский М. И. Договорное право Кн. 2. : Договоры о передаче имущества / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2003. – 795 с.
55. Брагинский М. И. Договорное право Кн. 3 : Договоры о выполнении работ и оказании услуг / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – [2-е изд., стер.]. – М. : Статут, 2002. – 800 с.
56. Брагинский М. И. Договорное право Кн. 4 : Договоры о перевозке, буксировке, транспортной экспедиции и иных услугах в сфере транспорта. / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2004. – 909 с.
57. Брагинский М. И. Договорное право / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2006. – Кн. 5, Т. 1 : Договоры о займе, банковском кредите и факторинге. Договоры, направленные на создание коллективных образований. – Ярославль : Ярославский полиграфкомбинат, 2006. – 734 с.
58. Брагинский М. И. Договорное право / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 2006. – Кн. 5, Т. 2 : Договоры о банковском вкладе, банковском счете; банковские расчеты. Конкурс, договоры об играх и пари. – Ярославль : Ярославский полиграфкомбинат, 2006. – 621 с.
59. Буткевич О. В. Сторони в договорі (контракті) на реалізацію інвестиційного проекту у вільній економічній зоні / О. В. Буткевич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 10. – С. 70–77.
60. Волкова К. Особливості регулювання договорів доручення на управління корпоративними правами держави / К. Волкова // Юридичний вісник України. – 2004. – № 25. – С. 29.
61. Дмитрієва Ю. Визначення поняття «договору простого товариства» та його правова кваліфікація / Ю. Дмитрієва // Право України. – 2007. – № 9. – С. 96–100.
62. Договори в підприємницькій діяльності / Податки та бухгалтерський облік. – 2004. – № 15/16. – С. 3–108 – (Спецвипуск).
63. Євстігнєєв А. Істотні умови договору за Цивільним та Господарським кодексами: порівняльний аспект / А. Євстігнєєв // Юридичний журнал. – 2006. – № 1. – С. 22–23.
64. Клейменова С. До питання про систему договорів лізингу / С. Клейменова // Вісник прокуратури. – 2006. – № 8. – С. 62–66.
65. Корецкий А. Д. Теоретико-правовые основы учения о договоре / А. Д. Корецкий ; отв. ред. д.ю.н., акад. РАЕН П. П. Баранов. – С.Пб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 211 с.
66. Кравчук В. Правові наслідки недійсності договорів про відчуження часток в статутному капіталі товариства / В. Кравчук // Юридична Україна. – 2007. – № 10. – С. 36–42.
67. Крижна В. М. Права та обов'язки сторін за договором комерційної концесії / В. М. Крижна // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 7. – С. 14–18.
68. Мілаш В. Договірна правосуб'єктність сторін зовнішньоекономічного договору / В. Мілаш // Право України. – 2004. – № 6. – С. 39–42.
69. Мілаш В. Проблема визначення кола учасників підприємницьких комерційних договірних відносин / В. Мілаш // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 7–13.
70. Мілаш В. Теоретичні аспекти співвідношення свободи підприємницького комерційного договору та обмежувальних чинників / В. Мілаш // Українське комерційне право. – 2005. – № 6. – С. 51–64.

71. Мілаш В. С. Про підстави недійсності підприємницького комерційного договору / В. С. Мілаш // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 2. – С. 194–204.
72. Назаренко В. Сторони договору комісії у сфері зовнішньоекономічної діяльності / В. Назаренко // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 10. – С. 87–91.
73. Наранович А. Право підписи: директора компаній совершають большую ошибку, когда позволяют подписывать договоры не уполномоченным на это должностным лицам предприятия / А. Наранович // Финансовая консультация. – 2005. – № 20. – С. 27–28.
74. Ярема А. Г. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України : у 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань ; Акад. суддів України. – К. : А.С.К.; Севастополь : Ін-т юрид. дослідж. – Т. 3 : Договірні зобов'язання. Недоговірні зобов'язання. Спадкове право. – 2006. – 927 с.
75. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – [3-тє вид., перероб. і допов.] / О. О. Кот, Т. В. Бондар, С. І. Шимон [та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – Т. 2. – 1087 с.
76. Ніколенко Л. Правові проблеми класифікації господарських зобов'язань / Л. Ніколенко // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 11. – С. 39–42.
77. Орлова І. Визначення державних гарантій виконання господарських зобов'язань / І. Орлова // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 104–106.
78. Пашков В. Проблеми визначення учасників господарсько-договірних відносин у галузі охорони здоров'я / В. Пашков // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 34–38.
79. Подцерковний О. П. Ціна як умова господарського договору / О. П. Подцерковний // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 6. – С. 144–151.
80. Посполітак В. Зобов'язання за договором про спільну діяльність. Договір простого товариства / В. Посполітак, Р. Ханік-Посполітак // Українське комерційне право. – 2003. – № 4. – С. 35–49.
81. Про затвердження примірних договорів купівлі-продажу : Наказ від 22 серпня 2005 р. № 2411 / Фонд державного майна України // Інвестгазета. – 2005. – № 43. – С. 4–21 ; Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2005. – № 11. – С. 43–62 ; Офіційний вісник України. – 2005. – № 38. – С. 124–156 (з текстами примірних договорів).
82. Проценко І. Деякі аспекти вибору права для регулювання зобов'язань, що виникли внаслідок недобросовісної конкуренції / І. Проценко // Юридичний журнал. – 2003. – № 11. – С. 24–26.
83. Резнікова В. Укладення господарського договору про спільну діяльність: проблемні аспекти правового регулювання / В. Резнікова // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 9. – С. 100–104.
84. Ручка О. А. Роль принципу реального виконання зовнішньоекономічного договору / О. А. Ручка // Адвокат. – 2004. – № 9. – С. 16–19.

85. Серебрякова Ю. Підстави визнання договору оренди нерухомості неукладеним: господарсько-правовий аспект / Ю. Серебрякова // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 2. – С. 92–94.
86. Сидоров Я. О. Підстави та особливості припинення договору комерційної концесії / Я. О. Сидоров // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 9. – С. 98–106.
87. Стаматіна М. Договір поставки у нових Цивільному кодексі України та Господарському кодексі України / М. Стаматіна // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 9. – С. 25–28.
88. Створення, реорганізація та ліквідація підприємств у запитаннях та відповідях: Нормативна база; Відповіді на запитання, зразки статут ТОВ і засновницького договору: метод. посіб. – Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2004. – 144 с.
89. Таненок О. Зобов'язання в господарському праві: (договірні зобов'язання і їхнє значення в регулюванні ринкової економіки) / О. Таненок // Персонал. – 2005. – № 6. – С. 74–79.
90. Томчишен С. В. Визнання договору неукладеним за Цивільним та Господарським кодексами України / С. В. Томчишен // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 4. – С. 178–188.
91. Трофімова О. В. Поняття та ознаки договору лізингу / О. В. Трофімова // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 4. – С. 173–180.
92. Федорчук Д. Забезпечення виконання зобов'язань у підприємницькій діяльності / Д. Федорчук // Юридична газета. – 2006. – № 18. – С. 14.
93. Черешнюк В. Відшкодування збитків як форма відповідальності за порушення господарського договору / В. Черешнюк // Юридична Україна. – 2006. – № 9. – С. 65–70.
94. Черешнюк В. Укладення попереднього господарського договору та його правові наслідки / В. Черешнюк // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 1. – С. 22–25.
95. Черешнюк В. Штрафні санкції за порушення господарських договорів / В. Черешнюк // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 83–87.
96. Чучковська А. Форма господарських договорів, що вчиняються через мережі електрозв'язку, зокрема через Інтернет / А. Чучковська // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 12. – С. 8–11.
97. Щербакова Н. В. Поняття та правова природа договорів про злиття та приєднання господарських товариств / Н. В. Щербакова // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 4. – С. 209–217.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання студентів з дисципліни «Цивільне право» є іспит. За результатами іспиту студент отримує до 40 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Цивільне право» є усне опитування та обговорення теоретичних питань на семінарських та лекційних заняттях, пакети тестових завдань, ситуаційні завдання (кейси) з дисципліни, пакети завдань для модульних контрольних робіт, пакет завдань для комплексної контрольної роботи, комплект екзаменаційних білетів з дисципліни.